ఆరుద్ర
శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

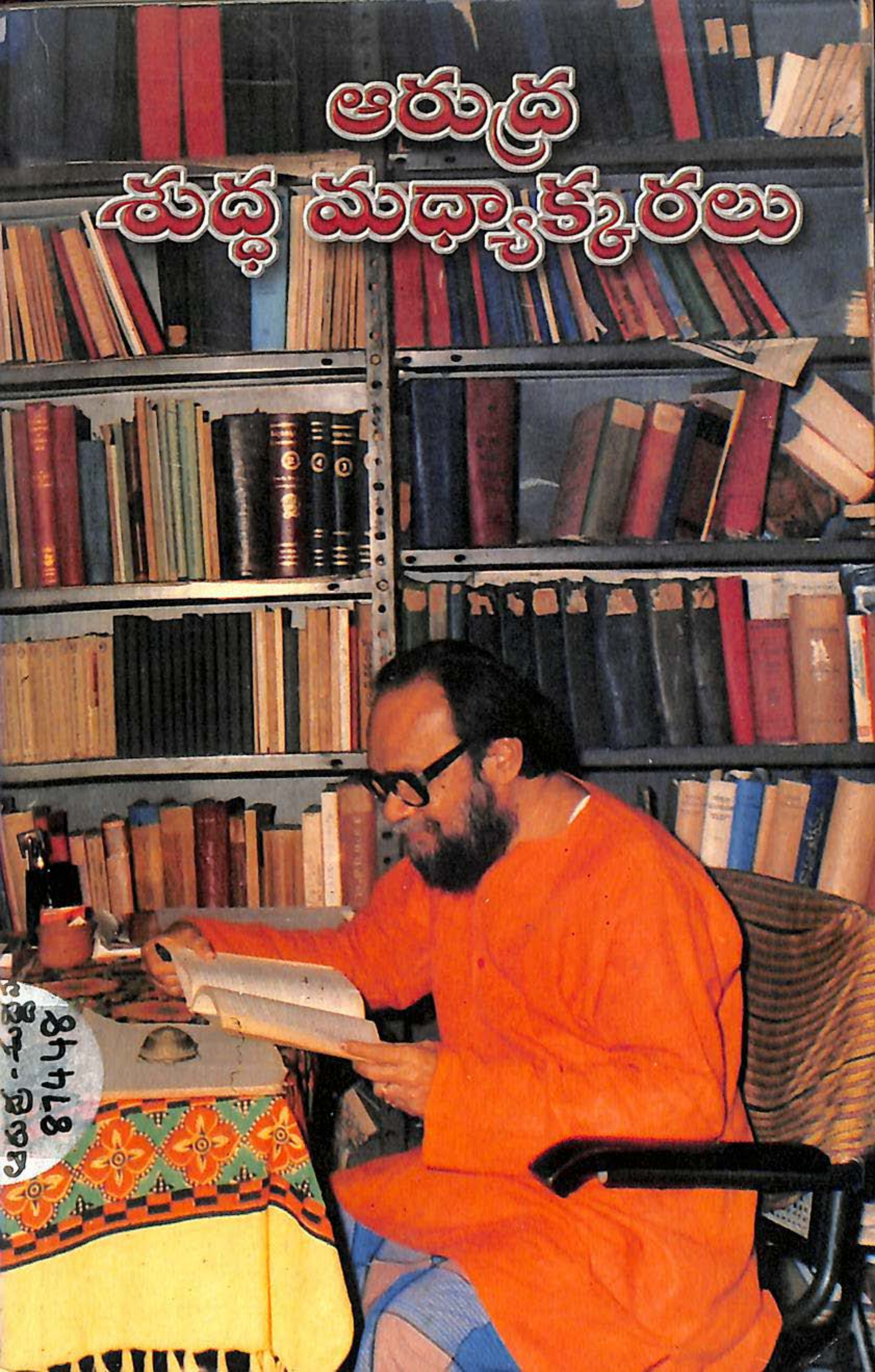

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

Donated
By
D/o. Late Dr Sri Tirumala
Ramachandra

స్త్రీశక్తి ప్రచురణలు
నెం.1, శివప్రకాశ ముదలి వీధి
టి. నగర్, చెన్నయ్ - 600 017.

ARUDRA SUDDHA MADHYAKKARALU

First Edition : 1999

© : K. Ramalakshmi

894.8271

Price : Rs.50
US $ 10

For Copies, send D.D. / M.O to :
K. Ramalakshmi
1, Sivaprakasa Mudali Street
T. Nagar
Chennai - 600 017
INDIA.

C-17550

Cover photo courtesy : EENADU

A C No. 87448
-500 044.

Laser typesetting at :
Sri Maruthy Laser Printers
174, Peters Road, Royapettah, Chennai - 600 014. ✆ : 8524256

అంకితం

కవిసామ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

తెలుగు సాహిత్యమ్ములోన
తెలివితేటల గొప్ప జాణ
పలుకులైతే రుద్రవీణ
పసిడి గుండెలు తేనె సోన
చిలువలై పలవలై గాథ
చిగురించు శ్రీ విశ్వనాథ
కళలు నిండిన కావ్యతరువు
కలహించినా నాకు గురువు.

చిన్ననాడేకలవ్యుణ్ణి
చెలువారు నేను నవ్యుణ్ణి
భిన్న ధృవాలైన మనము
పృథ్వి నొక్కటి చేయగలము
ఎన్నదగుమీ డెబ్బదేళ్ల
హేరాళమైన తిరునాళ్ల
విణ్ణాణమగు పుస్తకమ్ము
విశ్వనాథా అందుకొమ్ము.

ఆరుద్ర వ్రాలుముద్ర

ఆరుద్రతో పరిచయం అంటే పడుమదనం రైలుబండిలో ప్రయాణం లాంటిది. సంకేతాలూ, సంగీతాలూ, సందేశాలూ - వెరసి, ఒక పెద్ద సందడి -.

ఆరుద్రతో పరిచయం అంటే నా ఉద్దేశం ఆరుద్ర సాహిత్యంతో అని - మరీ ముఖ్యం కవిత్వంతో -.

ఏదో చెప్పాలనీ, అదేదో బాగా చెప్పాలనీ ప్రయత్నించే ప్రతికవీ, భావంతోనూ, దానిని మోసే పదాలతోనూ ప్రయోగాలు ప్రారంభిస్తాడు. కొత్త నిర్మాణాలకుపక్రమిస్తూనే పాతవాటిలో చేవ, జిగి వుండే విషయాల్ని సంగ్రహణంచేసి నగిషీలు పెడతాడు. టెక్నిక్ అనండి, శిల్పం అనండి, ప్రయోగం అనండి... పేరు ఏదైనా... ఆ కవి తన పక్క కవిలాగనో, తన ముందు వెళ్లిపోయిన కవిలాగనో పలకడు.

అలా పలకకపోవడంలోనే అసలైన పలకడం వుంది. అలాగ, ఆరుద్ర సొంత పలుకున్న కవి.

మిగతా ప్రయోగాల సంగతి అలా వుంచి - లయ మీదా, రకరకాల ఛందస్సులమీద, ఆరుద్ర పెట్టిన మనస్సువిప్పడం ఇక్కడ నా వుద్దేశం.

వచనం లాగ విరిచి, ప్రశస్తమైన పద్యానికి ఆధునిక పరిమళమివ్వడం, 'ఉదాహరణ'మనే అరుదైన పాతప్రక్రియకి కొత్త కంఠధ్వని సమకూర్చడం, వట్టి భక్తికి భజనకి పరిమితమైన 'దండక' ప్రక్రియలో మానవవేదన ముద్రించడం, ఎక్కడో మూలపడివున్న కూనలమ్మ పదాన్ని లాలించి - కొత్తరెక్కలివ్వడం, మాత్రా ఛందాలకు లెక్కలగారడితో నడకల కొత్త సోయగాలు కూర్చడం, ఆరుద్ర కవిత్వ ప్రయోగయాత్రలో కొన్ని ముచ్చటైన మజిలీలు.

'ఆరుద్ర ముద్ర' అనగానే చటుక్కున చాలామంది 'అంత్యప్రాస' అనేయడం కద్దు. అదొక పార్శ్వం మాత్రమే. ఆయన ముద్ర రహస్యం ఏమంటే : కొత్తగా చూడడం - కొత్తదనం కోసం చూడడం -.

అలా చూడడంలో ఆరుద్ర కంటికి 'మధ్యాక్కర' అనే దేశిచ్ఛందం కనపడింది. ఇలా కనబడడానికి కారణముంది. ఆ కారణాల్లోకి వెళ్లడానికి ముందు...

ఆరుద్రకి ముందు రకరకాల ఛందస్సులమీద, మాత్రాగణబద్ధ గేయ ప్రక్రియలమీద ప్రయోగాలు చేసినవారు లేకపోలేదు. గురజాడ అప్పారావు గారి ముత్యాలసరం అలావుంచితే, అబ్బూరి రామకృష్ణారావు తమాషా ప్రయోగాలు చేశారు. మచ్చుకి :

''లతాంతార్ద్ర రాగమ్ములం బాడు తేటుల్
వసంతమ్ము కాంతిప్రవాహమ్ము లందున్
నిసర్గాప్తశోభా వినీతిం ధ్రియమ్మై
కనుల్గట్టు చందాన గాన్పించు పూవుల్...''

ఇది 'భుజంగ ప్రయాత' మనే సంస్కృతచ్ఛందం.

కృష్ణశాస్త్రి :

''మునివాకిట నిల్చి రేకొసన్
ముసిరే చీకటినీడ లూర్చుచున్
జరఠచ్ఛద పక్ష విస్రవ
త్తరళాజస్ర హిమాశ్రు లొడ్డుచున్...''

అని రాసిన పద్యం, సంస్కృతంలో 'వైతాలీయ' మనే ఛందం.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ తమ 'కిన్నెరసాని పాట' ల్లో చేసిన మాత్రాఛందః ప్రయోగాలూ, రామాయణ కల్పవృక్షంలో విస్తృతంగా చేసిన అపురూపచ్ఛందః ప్రయోగాలూ, సాటిలేనివి. అసలు 'మహాభారత సంహితా రచన బంధురు' డైన నన్నయ ఎన్నో సంస్కృత, దేశి ఛ్ఛందాల ప్రయోగాలతో పాటు కొన్ని కన్నడ ఛ్ఛందాలుకూడా వాడారు.

ఇందాకా సగంలో ఆపిన అసలు విషయానికిప్పుడు వస్తాను. ఆరుద్ర కళ్లలో మధ్యాక్కర పడడం గురించి -.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ తమ రామాయణ కల్పవృక్ష కావ్యంలో ఇష్టంగా వాడిన ఛందాల్లో మధ్యాక్కర ఒకటి. దీనిని మొట్టమొదటిసారి కావ్యప్రపంచంలో తమ భారత భాగంలో నన్నయభట్టు వాడారు. (ఆంధ్ర మహాభారతం - ఆదిపర్వం - ద్వితీయాశ్వాసం 183వ పద్యం)

''ధరణి జరాచర భూత సంఘంబు దమ విషవహ్ని
నురగంబు లేర్చుచు నునికికలిగి పయోరుహాగర్భు
డురగ విషాపేతజీవ సంజీవనోపదేశంబు
గరుణ గశ్యపునకు నిచ్చె నఖిలలోక హితంబు పొంటె''

నన్నయ పక్షపాతిగా పేరుపడిన విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, ఆ యిష్టంచేతనే కాబోలు 'మధ్యాక్కర' ఛ్ఛందాన్ని ఇష్టపడ్డారు. ఇష్టపడి, తమ రామాయణ కల్పవృక్షంలో వాడడంతో తృప్తిపడక, ప్రసిద్ధదేవుళ్ల పేర మధ్యాక్కర శతకాలు రాశారు. వాటినన్నింటిని 'విశ్వనాథ మధ్యాక్కరలు' పేర ఒక పుస్తకంగా అచ్చువేయగా, దానికి కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ 'బహుమతి' ఇచ్చింది. (1965).

ఈ సందర్భంలో ఆరుద్ర దృష్టికి 'మధ్యాక్కర' తగిలింది. విశ్వనాథతో ఆయనకుండే సిద్ధాంత ప్రతిస్పర్థిత్వం కూడా ఇందుకు కారణం

కావచ్చు. శుభ్రంగా చక్కని 'పాటతనం' వున్న దేశిచ్ఛందాన్ని పద్యశిల్పపు మూసలో బంధించి - మధ్యాక్కర శుద్ధత్వానికి 'ఛాందసులు' అన్యాయం చేశారని ఆయన భావించారు. కనకనే తన మధ్యాక్కరలకు 'శుద్ధ మధ్యాక్కర' అని ఆరుద్ర, పేరు పెట్టారు.

''ఆదిలో నన్నయ్యగారు
అక్కరల్ విరచించినారు
పాదాంత విశ్రాంతులిడగ
పాడేటి తరి బోధపడక
ఈ దేశి ఛందస్సులోని
ఇంపైన గతికొచ్చె హాని
ప్రాదుర్భవించింది నవత
పాడుకో ఆరుద్ర కవిత'' - అని తన మనోగతాభిప్రాయం వెల్లడించారు.

నన్నయభట్టు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ రాసిన మధ్యాక్కరలను వివరంగా చూసే ముందు ఈ ఛందస్సు అంకెలు, కొలతలు, చూద్దాం.

వేములవాడ భీమకవి అని ప్రచారంలో వున్న మల్లియ రేచనకృతి 'కవిజనాశ్రయం'లో -

సురరాజు సురరాజు గూడి సూర్యుతో నొడబడి మరియు
గరమొప్ప నిప్పాట నారుగణముల మధ్యాక్కరంబు
విరచింప బంపె ప్రావళ్ల వెలయ గవిజనాశ్రయుండు
సురుచిరంబుగను సుశబ్ద శోభితంబగునట్లు గాగ'' -

అని జాత్యధికార ప్రకరణంలో అయిదురకాల 'అక్కర'లను (మహాక్కర, మధ్యాక్కర, మధురాక్కర, అంతరాక్కర, అల్పాక్కర) వివరిస్తూ

నిర్వచించాడు. తరవాతి కాలంలో లింగమగుంట తిమ్మకవి తన ప్రసిద్ధ ఛందోగ్రంథం 'సులక్షణసారం' జాత్యుపజాతి ప్రకరణంలో ఇదే వివరణను (విశ్లేషణను) కొద్దిపదాల మార్పుతో వేరే పద్యంలో చెప్పాడు. వీరి వివరణల ప్రకారం, మధ్యాక్కర ఛ్ఛందంలో ప్రతి పాఠంలోనూ క్రమం తప్పకుండా మొదట రెండింద్రగణాలు + ఒక సూర్యగణం + రెండింద్ర గణాలు + ఒక సూర్యగణం - మొత్తం ఆరు గణాల చొప్పున నాలుగేసి పాదాలుంటాయి. ప్రతిపాదంలో నాలుగో గణం మొదట అక్షరం యతి, కచ్చితంగా 'లయ' నిర్వహించాలంటే : ఈ ఛందం 13 మాత్రల దగ్గర విరతి (విశ్రాంతి) తీసుకుంటూ నడవాలి. అంటే : తకతకిట తకతకిట తకిట (5 + 5 + 3) తాళం నడకన్నమాట. ఈ రీతిని నన్నయభట్టు నడవలేదు. విశ్వనాథ 'రామాయణ కల్పవృక్షం' ధనుష్ఖండంలో :

''ప్రభువులు స్వాధ్యాయ పరమ పండితుల్ భార్గవుల్ వారు
ప్రభువులుగాక బుట్టితివి పండిత వంశమ్మునందు
ఋభురాజు సాక్షిగా శస్త్రమే త్యజియించితి మౌని
సభలోన నాడు నీ కిపుడు శస్త్రము సంధింప దగదు''

రాసిన యీ మధ్యాక్కర 'ఛందస్సు' ఆవరణంలో నడచింది తప్ప, పాటతనాన్ని విడిచి పెట్టేంది. 'మధ్యాక్కర' ఇలా పరిణమించడమే ఆరుద్రకు అభ్యంతరం. అందుకే విశ్వనాథతో ఇక్కడకూడా (సగౌరవంగానే) ప్రతిస్పర్థిత్వం.

''పదమూడు మాత్ర లున్నట్టి
పాదార్థముల వళ్లు పెట్టి
తుదిప్రాస లందులో నిలుపు
తూకాన అవి రెండు కలుపు

మొద లట్లు తొలిప్రాస వుంచు
ముద్దుగా నా ల్గాలపించు
కుదురైన అందాలగములు

కొత్త వీ మధ్యాక్కరాలు'' - అంటూ మరి రెండు పద్యాలు తాను యీ మధ్యాక్కరను ఎలా రాయదలిచారో చెప్పారు - ఛందం వరకూ యీ నిర్ణయం చేసుకున్నాక - తాను యీ పద్యాలలో చెప్పదలచిన 'ఇతివృత్తా'ల స్వభావం కూడా వెల్లడించారు.

కూనలమ్మ పదాలరీతి
కూర్చాక దీనిలో నీతి
వీనులకు విందులొనరించి
ప్రేముడిని జగతిలో పెంచి
దానవత్వము వేగ ద్రుంచి
ధర్మపథమే అనుసరించి
మానవుల మంచినే ఎంచి
మది మీటుకవితా విపంచి'' -

ఇక్కడ రాసి చూపించడం ఎనిమిది పాదాలుగా చూపించినా మధ్యాక్కర పాదాలు మాత్రం (13 + 13 - మాత్రల నడకతో) నాలుగే -

ఆరుద్ర మధ్యాక్కరలు అర్వైయేడు. అంత్యప్రాసలు, విసుర్లు, కసుర్లు, మందలింపులు వగైరా ఆరుద్ర మార్కులు పుష్కలంగా వున్నాయి. ఆరుద్ర అసలైన తొలిమెరుపు ఈ శుద్ధమధ్యాక్కరల్ని శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణకే అంకితమివ్వడం! -

శ్రీశ్రీ, అబ్బూరి వరద రాజేశ్వరరావు, పఠాభి రకరకాల ఛందః ప్రయోగాలు ఆరుద్రకు ముందో, సమకాలంలోనో, కొంచం వెనకగానో చేసి వుండవచ్చు. కాని ఆరుద్రలాగా ఒక అరుదైన ఛందాన్ని అంత విరివిగా

రచనకుపయోగించిన దాఖలాలు కనపడవు. (శ్రీశ్రీ కందాలూ, కృష్ణశాస్త్రి ఆటవెలదులూ ఇందులోకి రావు).

ఈ పుస్తకంలో రకరకాల భావాక్కరాల్ని ఎంచి, తుంచి మచ్చులు తినిపించడం నాక్కిష్టం లేదు.

ఎవరికి వారు చదువుకోవాలి.

ఆనందించుకోవాలి.

సికిందరాబాద్
23-4-1999

చిత్తగించవలెను
ఇంద్రగంటి శ్రీకాంతశర్మ

నా మాటగా ఒక్కమాట

ఆరుద్ర ఈ శుద్ధ మధ్యాక్కరలు 60-70లలో రాశారు. అప్పుడే విశ్వనాథకు - ''మధ్యాక్కర''లకు సాహిత్య అకాడమీ బహుమతి వచ్చింది (1965).

మధ్యాక్కరల వరస పాడుకొందుకు బాగుంటుందనీ, దాన్ని ఛాందసవాదులు - చాలా కఠినమూ చెవికింపుగాని భాషలో రాసి - యీ ఛందస్సుపై ఆధునికుల అభిమానం చూరకొనకుండా చేశారనీ భావించారేమో ఆరుద్ర - వీటిని రచించారు, కాకతాళీయంగా విశ్వనాథకు బహుమతి రావడం, తరువాత 70వ జన్మదినం రావడం - ఆరుద్రనీ కవితలని ఆయనకే అంకితం చేయడానికి ప్రోత్సహించాయి.

విశ్వనాథ వారిదీ - ఆరుద్రదీ - love - hate అనుబంధం అనాలి! ఆరుద్ర విశ్వనాథవారి కొన్ని ప్రయోగాలకు మురిసిపోడం కద్దు. విశ్వనాథవారు కవి సమ్మేళనంలో ఆరుద్రని శెభాష్ అని భుజం తట్టిన సందర్భాలూ కద్దు. కవితావసరాల విషయంలో తూర్పు పడమరలైన వీరు యిరువురు - స్నేహితులే. కలిసినప్పుడు గంటలకొద్దీ మాట్లాడుకోడం నాకు తెలుసు. అది వాదించుకోవడం అన్నా తప్పులేదు. కాని ఒకరినొకరు నిందించుకోవడం మాత్రం కాదు. విశ్వనాథవారికి ఆరుద్రపై గొప్ప కినుకకి కారణం అతను తన సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రను గ్రాంధిక భాషలో రాయలేదని. ''ఇది చదువగల్గిన సామాన్యుల కోసం - పండితుల కోసం'' కాదని ఆరుద్ర అభిప్రాయం.

తెల్లని బట్టలు వేసుకుని కన్పిస్తే 'రావోయ్ పుంభావసరస్వతీ' అంటూ ఆయన పిలవడం; ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్ ఆవరణలో జరుగుతున్న ఒక సభలో నన్ను ఆరుద్ర వారికి పరిచయం చేస్తూ ''నా భార్యామణి'' అన్నారు. దానికి విశ్వనాథ నన్నొకసారి చూసి సన్నగా నవ్వి ఆరుద్ర చేయి అందుకొని

"పలువురు భార్యలు కలరేని ఒకతె మణియగు. ఒక్క భార్యను పెట్టుకొని మణి అంటావేమిటోయ్, పెళ్లాం అను" అని గట్టిగా నవ్వేశారు. చమత్కారంగా మాట్లాడడం, అవసరం అయితే అంకుశం విసిరినట్టు మాట్లాడడం విశ్వనాథ తీరు. శత్రువు - మిత్రుడు తేడా లేకుండా నవ్వుతూ పల్కరించడం మాట్లాడడం ఆరుద్ర తీరు. 'ఎదుటివారితో విరసంగా మాట్లాడడం ఆరుద్రకు అలవాటులేని విద్య. అలా అని తను నమ్మినదాన్ని చెప్పకుండనూ వుండడు. ఇందువల్ల మిత్రులు తక్కువ. శత్రువులు ఎక్కువేమో ఆరుద్రకు - నాకు తెలియదు. కాని ఆరుద్రని వ్యక్తిగా అభిమానించేవారు ఎక్కువే. అతని సాహితీ వ్యవసాయం అతనికా అభిమానబృందాన్ని చేకూర్చినదనడం అబద్ధం కాదు.

నాకు ఛందస్సు గురించి అస్సలు జ్ఞానం లేదు. అందుకే కవిపండితుడైన శ్రీకాంతశర్మను యీ సంపుటికి పీఠిక రాయమని కోరాను. వారు దయతో రాసినందుకు నా కృతజ్ఞత.

ఆరుద్ర ప్రథమ వర్ధంతి జూన్ 4. ఆ నాటికి ఆరుద్రవి నాల్గు గ్రంథాలు తీసుకురావాలని నా కోరిక. వాటిలో ఇది రెండవది. ఇంకా హస్త లక్షణ పదాలు, కాటమరాజు కథ - స్టేజి నాటకం కూడా ప్రచురించే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాను -

ఈ చిన్ని గ్రంథాన్ని పాఠకులు, ఆరుద్ర అభిమానులు చదివి ఆనందించాలని నా కోరిక.

మీ

రామలక్ష్మి

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఆదిలో నన్నయ్యగారు
　　అక్కరల్ విరచించినారు
పాదాంత విశ్రాంతు లిడగ
　　పాడేటి లయ బోధపడక
ఈదేశి ఛందస్సులోని
　　ఇంపైన గతికొచ్చె హాని
ప్రాదుర్భవించింది నవత
　　పాడుకో ఆరుద్ర కవిత.

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఆరంభ పుణ్య కాలమున
ఆధునిక ఖండ కావ్యమున
పేరు మాత్రము చెప్పకుండ
'పృథ్వీప్రశంస'తో నిండ
తీరుగా రెండు పాదాలు
తియ్యతేనియలున్న పూలు
ఆరూఢిగా గ్రుచ్చినారు
అక్కరలే అబ్బూరివారు. 2

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

కావ్యమౌ నూతనత్వమ్ము
కండకల అంత్యప్రాసమ్ము
రమ్యమ్ముగా తెచ్చినారు
రామకృష్ణరావుగారు
సౌమ్యమౌ అక్కరల్ నేడు
సామ్రాట్టు చేపట్టినాడు
గమ్యంబు గమనమ్ము సౌరు
కటకటా కనిపించ నీరు. 3

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

గణములన్ కిట్టించగానె
    కమ్మనౌ కవిత తానౌనె?
మణిపూసవలెనున్న ప్రాస
    మధురాతి మధురమౌ బాస
గణనీయమైనట్టి ఊహ
    కలబోయ జనులందు 'రాహ!'
పణమేల పాటలే చాలు
    పాడుకో మధ్యాక్కరాలు 4

పదమూడు మాత్రలున్నట్టి
పాదార్థముల వళ్లుపెట్టి
తుది ప్రాసలందులో నిలుపు
తూకాన అవి రెండు కలుపు
మొదలట్లు తొలి ప్రాస వుంచు
ముద్దుగా నాల్గాలపించు
కుదురైన అందాల గములు
కొత్తవీ మధ్యాక్కరాలు 5

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

నన్నపార్యుని అక్షగతులు
కన్నడము నుండి దిగుమతులు
చెన్నుగా ఆ భాషలోన
వున్నట్టి నియమాలు తేనా?
ఎన్నగా గగలగా సగణం
తిన్నగా చేర్చుటే సుగుణం
వన్నెగల ప్రాస యతి పూలు
మన్నించు మధ్యాక్కరాలు. 6

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

భగణమ్ముపై నొక్క లఘువు
    పాదు కొలుపును మంచి బిగువు
నగణమ్ము లఘువులను రెండు
    నడకకై చేర్చుకొన నిండు
సొగసుగా ఇంద్రగణమందు
    చొప్పించుకో మాత్రలైదు.
చిగురించు శుభలక్షణాలు
    చెప్పురా మధ్యాక్కరాలు. 7

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

కూనలమ్మ పదాల రీతి
　　కూర్చాక దీనిలో నీతి
వీనులకు విందులొనరించి
　　ప్రేముడిని జగతిలో పెంచి
దానవత్వము వేగ త్రుంచి
　　ధర్మపథమే అనుసరించి
మానవుల మంచినే ఎంచి
　　మదిమీటు కవితా విపంచి. 8

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

గీర్వాణ గీర్వాణ భాష
గీపెట్టు గుఱ్ఱాల హేష
సర్వాంగ సౌందర్యమున్న
జాతిపలుకే నాడు మన్న
పూర్వ సంఘమునాచు చెరువు
పురుగులకు దోమలకి ఇరవు
సర్వులూ సమమన్న మతము
జాతీయ జీవనామృతము. 9

గుచ్చేటి పూలచే పెద్ద
    గొబ్బెమ్మ యగు పేడముద్ద
సచ్చరిత్రుల చేరువేళ
    సభల పూజింపబడుకూళ
అచ్చావు పాలలో నీళ్లు
    అగ్నిపై కాచితే మళ్లు
చచ్చాక అధికారి పేరు
    జనులెన్నడూ చెప్పుకోరు. 10

బ్రిటనులో ఒక వేశ్య వల్ల
వెల్లడాయెను మంత్రి కల్ల
ఇటువంటి నలుపుపై వెల్ల
ఇండియా గుడ్డిలో మెల్ల
నటనకూ నిజమునకు యెల్ల
నడిచేటి ఒక నత్తగుల్ల
కటకటా పోలటిక్సొల్ల
కప్పజాలని పెద్ద డొల్ల. 11

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

జంతువుల తలలున్న సురలు
చలనమ్ము లేనట్టి తరులు
వింతగా కనిపించు రాళ్లు
వెర్రి మానవుల దేవుళ్లు
పంతుళ్లు పొత్తర్లు పట్టు
భరమగున పితరాళ్ల పొట్ట
అంతరాత్మను తలచుకొమ్ము
అనవసర మీ తద్దినమ్ము. 12

మొగ్గల్ని కోసుకొని మాలి
మొక్కల్ని విడుచుటను పోలి
బెగ్గలించక పన్ను ప్రభుత
విధియించ సుఖపడును జనత
బొగ్గుల్ని వాంఛించి చెట్లు
బుగ్గి పాలొనరించునట్లు
అగ్గరించిన లేవు గతులు
అన్నాయి ప్రాచీన స్మృతులు. 13

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

దొంగసారా అమ్మువాడు
దొంతర్ల మేడ కడతాడు
పొంగి పారును సీమ కల్లు
పురవీధిలో పైను జల్లు
అంగళ్లుగా మారె ఇళ్లు
అలముకొనె ప్రొహిబిషన్ కుళ్లు
భంగపాటును ఒప్పుకోని
ప్రభుత నీతులు తుదకు హాని. 14

కన్యకల పరిణయ సమస్య
    కారు నల్లని అమావాస్య
మాన్యాలపై అప్పుతెచ్చి
    మ్యారేజి చేయడం పిచ్చి
అన్యాయమీ శుల్కమనుచు
    అడగడం తెగ పాపమనుచు
అన్యులకు తాను బోధించి
    ఆశించు కట్నాల సంచి. 15

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

కులతత్త్వ కూటాల వోట్లు
    బలమున్న పదవులకు మెట్లు
పలుకుబడి బడిలోన సీట్లు
    పండించులే పచ్చనోట్లు
కలవాళ్ల అవగుణపు చెట్లు
    ఫలియించె కోటానుకోట్లు
తలబిరుసుతనపు పెర్మిట్లు
    దాపురించెను మనకు పాట్లు. 16

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

సాలెగూట్లో పడ్డ ఈగ
    జమిలి ఎద్దుల మధ్య లేగ
పోలటిక్సుల పడ్డ వ్యక్తి
    పొందునా బయటపడి ముక్తి
నేల విడిచిన గొప్ప సాము
    నిడివిపై కాటేయు పాము
నీలి వార్తలు నమ్మువాడు
    నిప్పు ముట్టిన కర్రపేడు. 17

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఆటవిక దశలోన మనిషి
　　అల్ప విషయాలకే కినిసి
సూటిగా శత్రువుల డాసి
　　పోటాడు ఒక వ్రేటు వేసి
నేటి నరుడో? నంగనాచి
　　నిజమైన ద్వేషాగ్ని దాచి
చాటుగా పగవాణ్ణే చంపు
　　చల్లగా దుంపనే తెంపు. 18

తిరుపతికి చనుచుంటి ననుచు
　　తిరిపమెత్తుచు ధనము గొనుచు
తెరచాటు సరదాల గుత్తి
　　తేరగా పొందుటొక వృత్తి
ఎరిగెరిగి యీమాయ తెరచి
　　ఇస్తారు దేవుడికి వెరచి
పరమాత్మపై వలయు ప్రీతి
　　పాపమే యీ దైవభీతి! 19

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఇస్కూళ్లలో టెక్స్ట్ బుక్సు
      ఇక నవ్వలేనట్టి జోక్సు
వాస్కోడిగామాల రూటు
      వ్యావహారిక భాష చోటు
బస్కీలు దండీలు వంటి
      వ్యాకరణమే ఎలుగుబంటి
హస్కాలజీ కొంత మెరుగు
      ఆనందమైననూ కలుగు 20

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఆడంబరపు జూదగాడు
        ఆలినే పణమొడ్డినాడు
పేడివాడిని తెచ్చినారు
        భీష్మణ్ణి పడగొట్టినారు
జాడించు కల్లరుల కరణి
        చావ చంపిరి శస్త్ర గురుని
గోడాడిరంత పాండవులు
        గొప్పగా పొగిడేరు కవులు. 21

సుందరయ్య గ్రంథాలయ సంస్థ
A.C. No. 87448
హైదరాబాద్-500 044.

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

గ్రహణాలు ముందుగా చెప్పు
    గణిత శాస్త్రానిదే గొప్ప
చహరాలు పసిగట్టి మేథ
    సలిపింది నక్షత్ర వేధ
గ్రహచార ఫలితాల విద్య
    కలలోని సిరులవలె మిథ్య
మహనీయులే నమ్మ వచ్చు
    మాయ జ్యోతిషాలు లొచ్చు. 22

విశ్వసమరము కోరుకొనును
    విప్లవం వర్ధిల్లు నను
శాశ్వతముగా పదవి గొనును
    శ్రామిక నియంతృత్వమనును
విశ్వసించని వాళ్ల చంపి
    విరచించు రక్తంపు రొంపి
ప్రశ్వపచ మావో సింటుంగు
    ప్రాణాంతకపు వెదురుబొంగు. 23

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

పరసీమ హిస్టరీలన్నీ
పాఠ్యగ్రంథాలలో దున్ని
ఎరువు గాథల ఎరువు వేసి
పాఠసేద్యపు పంట నాసి
తరతరాలుగ మరుగు పడెను
దట్టమౌ చీకట్లు విడెను
చరిత గలదీ తెలుగు గడ్డ
చదువుకొనడే తెలుగు బిడ్డ! 24

అపకారి నెపమెంచకుండా
అతగాణ్ణి కదలనీ కుండా
ఉపకార మొనరించుతాము
ఉపచరించుట మనకు నోము
ఉపకారి అమెరికావాడు
ఊరకే పోనీడు నేడు
విపులమీ భరత మాగాణి
విత్తనీ అమెరికా వాణి! 25

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఏమిటో ఎవ్వడో అంటే
ఎక్కడో ఎందుకో వింటే
ఆముకొని సీతమ్మ తల్లి
అగ్నిలో దూకదా మళ్లీ
నీ మానసీతిగా నడిచే
నిందు చూలాలినే విడిచె
రామరాజ్యానిదా పరువు
రమణులకు న్యాయమే కరువు 26

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఆంధ్రలో రోడ్లన్న భయము
ఆఫ్రికా అడవులే నయము
చాంద్రాయణముచేయు జనులు
జపము విడిచిన మేటి మునులు
గంద్రగోళపు ఆటవిడుపు
సంద్రపు ఘోష దిగదిడుపు
ఇంద్రుడైనా గుడ్డివాడు
ఇచ్చోట తానడువలేడు. 27

చైనాను అరికట్టదలచి
　　సన్నిహితులను చేరబిలిచి
సేనాయుతంబైన కూటో
　　చేర్చింది అమెరికా రైటో
దాని పేరేమిటి? సీటో
　　దానిలో ఉన్నాడు భూటో
ఖాను పాకిస్తాను బ్రూటో
　　కడకు చైనా వెళ్లి భైరో　　28

వనిత తానే వలచె నేని
　　వల్లకాదన్నచో హాని
వెనుకాడినంతనే నుయ్యి
　　మునుముందు కేగితే గొయ్యి
వనిత మోమె ముడిచె నేని
　　అనుసరిస్తే పెద్ద గ్లాని
మనసు పడితే గాలి పడగ
　　మనసు విరిగిన నీటి బుడగ 29

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

పాటుపడ స్వాతంత్ర్యమొచ్చె
    ప్రభుత నాణ్యపు విరులు విచ్చె
ఛోటా నయాపైసలొచ్చె
    చోద్యమ్ముగా మార్పు తెచ్చె
మీటర్లు లీటర్లు వచ్చె
    మిల్లీ కిలో గ్రాములొచ్చె
నోటి లెక్కకు బెడద హెచ్చె
    పాటు పడడం పాత మచ్చే! 30

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

అక్షర జ్ఞానమ్ము లేని
అధికార మెంతయో హాని
పక్షపాతము లేని నేత
మక్షికమ్ముల తినని లూత
కుక్షింభరులు స్వార్థపరులు
కోరలున్నా నేడు సురలు
కక్ష కార్పణ్యాలతోను
కంచెయే మేస్తుంది చేను. 31

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

కసరి కొట్టే మొరటు భర్త
కాపురంలో కలత కర్త
విసిగించు కసరైన భార్య
విధి విధించిన దుష్టచర్య.
కొసరి కొంపలు పీకు కొడుకు
గుండె శూలము కంటె దుడుకు
ఎసరు పెట్టే బంధుజనులు
ఎప్పుడూ కష్టాల గనులు. 32

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

న్యూయార్కు ప్రత్తి మార్కెట్టు
　　నూత్న ద్యూతపు టాటపట్టు
హాలు ద్వారాలు క్లోజింగు
　　ఆపదలకో ఓపెనింగు
వేయకోయి నువ్వు బ్రాకెట్టు
　　విలువైనవన్ని తాకట్టు
మాయ జూదాలు కనిపెట్టు 33
　　మానవుడు సైతాను జట్టు

గోపికా వస్త్రాపహరణం
　　గూఢార్థ దివ్య సంస్మరణం
ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణం
　　దౌర్జన్య పర్జన్య స్ఫురణం
ఈ పగిది ఒక్కటే కృత్యం
　　ఇరువైపులను దాల్చు సత్యం
పాపపుణ్యము లెక్కడుండు?
　　భావించు మది పొడము చుండు 34

నట్టేట వేషంట్ల ప్రాణం
    నడిపించు మిడిమిడి జ్ఞానం
పట్టభద్రుడుగాని వెజ్జు
    పంకించు ఉరితీత రజ్జు
పుట్టి ముంచే స్వంత వైద్యం
    మృత్యుదేవత కోరు ఖాద్యం
కట్టించు పరలోక జట్కా
    గరళమై గోసాయి చిట్కా. 35

కరడు కట్టిన వాని డబ్బు
    కురియ జాలని ఉత్తమబ్బు
కరుణామయుని రిక్తహస్తం
    కామధేనువు కూర్మి నేస్తం
అరుదైనదే హేమ కణము
    అయిననూ ఎక్కువే తృణము
కరువు తీర్చదు పచ్చ కడ్డీ.
    కడుపు నింపును పచ్చగడ్డి. 36

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

అందగత్తెల ఓరజూపు
ఆసవములోనున్న కైపు
విందు చేసేటంతసేపు
చిందు వేయించగా నోపు
సౌందర్య సౌజన్య సుధలు
సాతత్స దానంద కథలు
మందబుద్ధికి సుఖము క్షణికం
మహనీయులను అమృత మణికం 37

ఏ ఎండ కాగొడుగు పట్టి
　　ఏ జాత్ర కాడోలు కొట్టి
పాయసమ్ములు గ్రోలువాడు
　　పరువుగా జీవించలేడు.
హేయమ్ము తందాన వంత
　　ఇదమిత్థమనలేదు సుంత
న్యాయమ్ము కనుతెరచి నంత
　　నరకమార్గము పూలపుంత. 38

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

మంకుపట్టు వీడలేక
        మావోసిటుంగూదు బాక
డొంక తిరుగుడు మాటలాడి
        వంక పెట్టును సిగ్గువీడి
బొంకులను వేమార్లు ప్రేల
        పూర్ణ సత్యము మారునేల
పంకజాప్తుడి దివ్యశోభ
        పరికించునా గుడ్లగూబ. 39

తన కోపమె తనకు వైరి
    తన కాంతుడే తనకు శౌరి
తన తల్లి తనకు జగదంబ
    తన భార్యయే తనకు రంభ
తన పాకయే తనకు స్వర్గం
    తన భుక్తియే ముక్తి మార్గం
తనవారు దేవతల బృందం
    తన పిచ్చి తనకు ఆనందం. 40

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

పలకరించే శక్తి లేక
    పాడించు తన కనుల బాకా
వెలది యింటికి వెళ్ల సుస్తీ
    వీధిలో తిరిగేడు గస్తీ
వలపులో పడ్డ కుర్రాళ్ల
    వాడకట్టుకు గొప్ప మేళ్ల
కలికి ఉండే ఇంటి చుట్టు
    కాపలా పదిమంది పెట్టు. 41

బంగారు నగల కంట్రోలు
ప్రజల మెడలో పెద్ద డోలు
అంగలార్చే స్వర్ణకార్లు
. అందించినారు మహజర్లు
పుంగవుడు కద శ్రీ మొరార్జీ
బుట్టదాఖలు చేసి అర్జీ
సంగోకు ఆ వుసురు తగిలె
స్వాధికారపు ఘటము పగిలె. 42

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

విలువ కట్టగాలేని దేది?
తులమాచగాని దేది
చెలిమి చేసిన సఖుడి చేయి
చెలువమ్ములోనున్న హాయి
తులువ ఏమిటి కోరుకొనును
తుచ్ఛ సుఖమే గొప్పదనును
చెలిమి శిలపై వ్రాయు రాత
కలిమి జలములు చేయు మ్రోత. 43

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

మొగుడి శిరసును చితకకొట్టి
మొగసాలనెక్కి మొరపెట్టి
తగువులో గెల్చు గయ్యాళి
ధాటి కోర్వడు మహంకాళి
జగదంబ కాళికే నయము
మగడి మేనులో ఆమె సగము
పొగరు మోతుకు భర్త అలుసు
పొలతి కంటికి అతడు నలుసు. 44

కాసుచేయని నీటుకాడు
కాలరెత్తుకు తిరుగుతాడు
రాసికెక్కిన మంచివాడు
వందనాలకు వంగుతాడు
ఈసుచే బాధపడు బోళా
ఏది చేసిననూ దివాలా
బాస తప్పని గొప్పవాడు
ప్రజల మదిలో బ్రతుకుతాడు. 45

సన్నగా వున్నట్టి వారు
    దున్నవలె బలవ బోతారు
దున్నవలె వున్నట్టి వారు
    తొందరగ చిక్క బోతారు
ఉన్నంతలో తృప్తిపడరు
    ఓడినా పంతాన్ని విడరు
తిన్నగా ఆరోగ్యమున్న
    దేహధారికి లావు సున్న 46

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

అలవాటుగా పొందు ముందు
　　వెలయాలి ఒక నైటు రేటు
తొలినాడు తన పెళ్లి ముందు
　　కులకాంత ఒక లైఫ్ ఫేటు
నిలబెట్టి బేరమాడేరు
　　'వెలది శీలములాయె పేరు'
వెలిబుచ్చె నిజమైన బాధ
　　విప్లవపు యెమ్మారు రాధ. 47

నీవున్నసీమలో తొాణకు
　　నీరు మాత్రమే తీర్థమనకు
నావనీతపు జల మనంగ
　　నైలు వోల్గా థేమ్స్ గంగ
లావణ్య దేవామృతాలు
　　లహరులన్నియు దైవతాలు
జీవనాధార మౌనదులు
　　శ్రీమన్మహ సౌఖ్య నిధులు. 48

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఎండమావుల వేటచాలు
ఈనగాచితి నక్కపాలు
వండిపెట్టిన మార్క్సిజమ్ము
వడ్డించగా కలిసె దుమ్ము
తొండ ముదిరిన రంగు మార్పు
తోడేలు శాంతి పరిమార్పు
ఇండియా ఎద తెలియలేదు 49
ఈనాటి ఎర్ర కామ్రేడు.

దేవుడి చటే వెలసె ననుచు
    తెలివిహీనులు భ్రాంతి పడుచు
చావుకోసము వలస పోయి
    సతమతం బవనేల భాయి!
ఈ వసుంధర మేనుపైన
    ఏ వొక్క అంగుళంబైన
పావనమ్మే! పుణ్యవహము
    వారణాసే స్వంతగృహము 50

బడిలోను, గుడిలోను పనిలో
భజనకూటపు ధర్మవనిలో
తడుము కొనకుండ సజ్జనుడు
తంబాకు నమిలినా ఘనుడు
మడికట్టుకున్న ముని ముచ్చు
పొడుము పట్టును పీల్చవచ్చు
పడుచు కుఱ్ఱాడు సిగరెట్టు
పానమ్ము చేయ ఎబ్బెట్టు. 51

మందరయ్య గ్రంథాలయ సంఘ
AC No 87448
హైదరాబాద్-500 044

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

గేయమే ముందు పుట్టింది
హాయిగా జాతి నవ్వింది
వేయి పేరుల లక్షణమ్ము
వెనుక వచ్చిన దుప్పికొమ్ము
తీయతీయని నాటు పాట
దేశీయ సంపదల మూట
హేయమైనది పండితులకు
ఇల సంస్కృతపు హెచ్చు కొరకు. 52

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

అన్యదేశ్యపు పదాలు తీసి
అవతలకు గిరవాటు వేసి
పుణ్య పురుషులు పలుకు పలుకు
పుంజీడు మందికే కులుకు
స్తన్యమిచ్చిన సవతి తల్లి
స్వంత తల్లికి అనుగు చెల్లి
ధన్యవాదము చెప్పవయ్యా
తగువాడకోయి తప్పదియ్యి! 53

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

విస్సన్న చెప్పింది వేదం
    వీటోను చేయనపరాధం
నిస్సారమైనట్టి గతము
    నీతిమాలిన పాడు మతము
లెస్స! ఛాందసవృద్ధశకము
    లేమిలో ఉన్నదోయ్ సుకము
ఇస్సి! ఈ స్పూట్నిక్కు పథము
    ఎద్దుబండే బ్రహ్మరథము 54

తల వొగ్గి అణిగి పడివుంటూ
    పలురెట్లు చీవాట్లు తింటూ
కొలువు చేసెడి బానిసైనా
    కోపగించును స్వామిపైన
అలవి మీరిన హాజము వల్ల
    అధికార మగుతుంది డొల్ల
నలుసు చాల అలుసుగాని
    నయనాలపడినచో హాని. 55

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

తనకు లేదని బాధ కాదు
తనవారి కలిమి కడు చేదు
తనివి తీరడ మనుట లేదు
తనలోని చెడు దుగ్ధ పోదు
కనబడని రోగమే ఈసు
కాలకూటపు కంచుగ్లాసు
మునిగిపోయే పిచ్చివాడు
ముందు తీరము చేరలేడు. 56

మద్రాసులో ఉన్ని సూటు
　　మేరుగిరిపై ఐసుఫ్రూటు
హైడ్రోజెను బాంబునకు షెల్టర్
　　ఆముదం కాఫీకి ఫిల్టర్
అడ్రస్సు లేనట్టి జాబు
　　అడుగు కోసిన పక్క జేబు
గొడ్రాలి యెడద వాత్సల్యం
　　కొరగాని వాటితో తుల్యం 57

పరులు మెచ్చని ఉత్త బిరుదు
      పరువు తెచ్చుట చాల అరుదు
సిరులిచ్చి కొన్నట్టి కీర్తి
      చెడి కంపు కొట్టు కక్కుర్తి
స్థిరమైన ప్రజ్ఞయే ఘనము
      తెలివి తేటలు మూలధనము
పరువు తెచ్చును మంచి బుద్ధి
      పాండిత్య మగుతుంది వృద్ధి. 58

దండయాత్రలు చేసె మావో
ధర్మాలు చెప్పె సిరిమావో
ఫ్రెండు సంధికి మనం హాజర్
మెండుగా ప్రకటించె నాజర్.
ఇండియా రైటు అనె టీటో
ఇది తప్పు అన్నారు భూటో
పుండు ఎద్దుది చవులు సోకి
పొడిచె పాకీస్తాను కాకి 59

తొలి సంఘ జీవితములోన
　　పలు వృత్తులుండేవి కాన
తెలుగు భాషలో లేదు వేరు
　　తేటపేర్లను పెట్టినారు
కులములైనవి వృత్తులయ్యో
　　తెలివితక్కువ పెరిగెనయ్యో
తెలుగు మాటకు సిగ్గుపడకు
　　తెలియని పదం తెచ్చుకోకు. 60

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

కారవుల వద్ద కానాడు
　　కన్నయ్య సంధి కెళ్లాడు
చార పద్ధతి సేనలెక్క
　　సంగ్రహించేడు ఎంచక్క
పౌరులను పాలకులనుండి
　　పట్టి యీడ్చగ కొట్టెగండి
ఔరౌర! ప్రతిరాయబారి 61
　　గౌరవము కల గూఢచారి.

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

కాలు కదపని బస్సురూటు
గర్భగుడిలో ట్యూబులైటు
ఆలయము నేడు ఆఫీసు
అర్చనకు యివ్వాలి ఫీజు
క్వాలిటీ పాలిటీ రూల్సు
కాంటీనులో రాళ్ల మీల్సు
చాల పెరిగెడి ఎఱ్రటేపు
సర్వేశునే కట్టనోపు. 62

వీపులో అరసున్న ఉందా?
వెర్రి శకటము లెక్కుతుందా
ఆ పదం వ్యుత్పత్తి ఎల్లా
అన్యదేశం మనకు డిల్లా
ఈ పగిది చర్చించువాళ్లు
ఇతరులకు పద పిచ్చివాళ్లు
వ్యాపకం వ్యాకరణ వృత్తి 63
జ్ఞాపకాలకు కొంత నత్తి.

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

సర్కారు ద్రవ్యమ్ము తీసె
స్వామి కైంకర్యమ్ము చేసె
కర్కోటకుడు ఖైదు చేసె
కాన దేవుని తిట్టి పోసె
తుర్క తానీషాకు నామం
దొడ్డ భక్తుని పరువు క్షేమం
తర్కించ గోపన్న కీర్తి
తహసీలు శిస్తు దూపార్తి. 64

శుద్ధ మధ్యాక్కరలు

ఆవు చల్లని దేవాతాయె
    ఆంబోతు దాని మగడాయె
లావు అల్లరి కోతి కూడ
    లంక కాల్చిన వాడి నీడ
చావ చంపెడి నాగు పాము
    శక్తిహీనులు నోచు నోము
ఈ విధపు భక్తి పొడ సూపి 65
    ఇల మనుజుడే మనకు పాపి.

ఋషుల ఇద్దరి మధ్య పోరు
ఋజుమార్గ వర్తనుడి తీరు
విషమింప చేసెనే పాపం!
విలువైన సత్యమే శాపం
'ఏషుల' బోధించె ఇతరత్ర
ఈ హరిశ్చంద్రుని చరిత్ర?
ఋషికైన అప్పుపడరాదు
ఋణపడ్డ మోక్షమే లేదు. 66

ఆకాశమున ఎగురనిమ్ము
    అణువు గుండెలు చీల్చనిమ్ము
లోకాలు కనిపెట్టనిమ్ము
    లోకేశునే గెలవనిమ్ము
లోగుట్టు తెలుసుకొననిమ్ము
    ఏ కాలమందు మగవాడు
ఇంతి హృదయము అరయలేడు. 67

సుందరయ్య గ్రంథాలయ సంస్థ
ACN 87448
హైదరాబాద్-500 044